

Strip **sch**rift

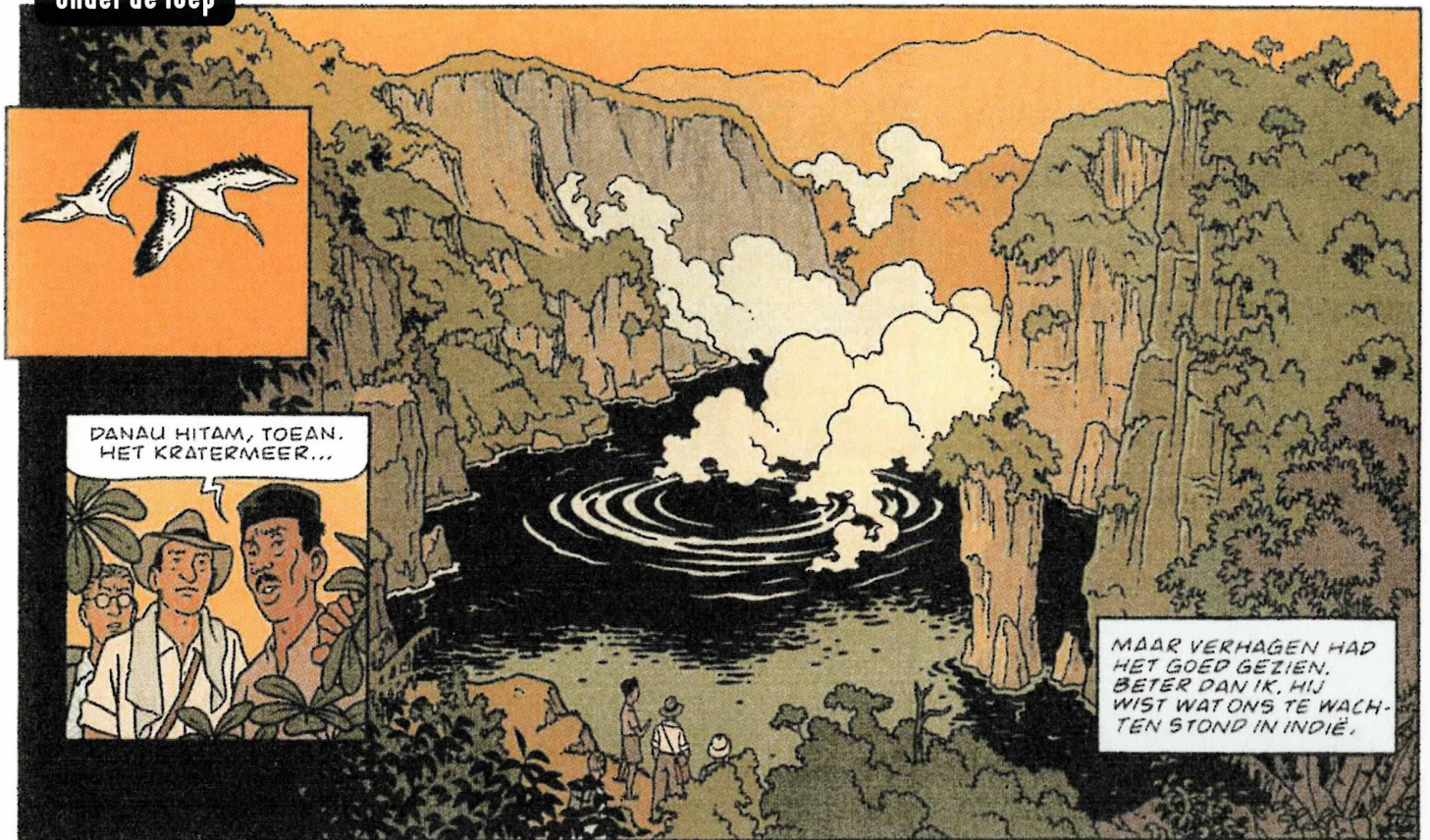
NR 480 € 8,50

Indische
stripkunst

Grijze
duiven

Jérémy

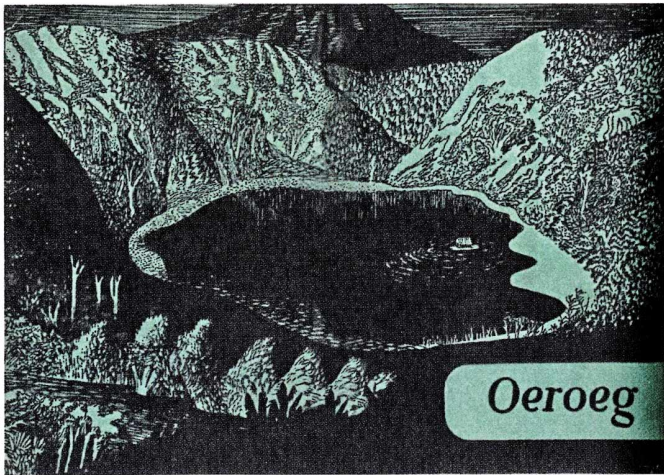
Een eeuw **Indische** stripkunst

Esther Captain

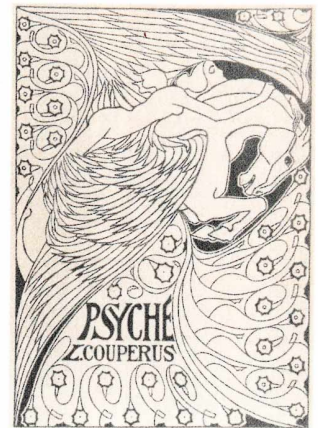
Wat een enthousiasme en wat een eruditie in dit boek over een onderbelicht verschijnsel dat de auteur zelf *Indocomics - De 'katjangs van de stripkunst'* (Baltimore Publications) heeft genoemd. En wat een meerwaarde dat auteur **Ruud den Drijver** eerder niet alleen zelf strips publiceerde, maar ook actief is als scenarist en regisseur van animatie, documentaire en drama. Zijn cinematografische achtergrond blijkt van grote meerwaarde in het duiden van deze zogenoemde Indocomics.

Maar... 'wat is een indocomic?' De achterplaat van dit boek vermeldt dat het strips van ruim dertig tekenaars met een Indische, Molukse, of Indonesische achtergrond betreft. Maar Den Drijver doet veel meer dan dat. Hij besteedt aandacht aan strips die zich in Nederlands-Indië dan wel Indonesië afspelen en plaatst deze in een Franco-Belgische context waarin strips over Azië en Afrika al veel meer en langer deze werelddeelen als plaats van handeling hadden. Maar ook

bespreekt hij het werk van vier vooroorlogse illustratoren, allen wit en vrouw, geboren in de jaren twintig in Indië, wier tekenwerk duidelijke kenmerken van een Indische jeugd vertoonde. Den Drijver ziet lange lijnen in de stripgeschiedenis en scheidt er genoeg in om deze tekenaars in een traditie te plaatsen. Hij schrikt er zelfs niet voor terug om zover terug te gaan als 44.000 jaar geleden. Was er toen al sprake van Indocomics? Welke, als je beeldenreeksen in de krijtstenen

Linkerpagina en boven: Het zwarte kratermeer in Rampokan van Peter van Dongen verwijst naar de tekening van Eppo Doeve voor het omslag van het boekenweekgeschenk *Oeroeg* van Hella Haasse uit 1948.

Boven: Art nouveau-boekomslagen van Jan Toorop voor romans van Louis Couperus. Het raggijne lijnenspel zou omschreven kunnen worden als een voorloper van de klare lijn.

grotten in Oost-Kalimantan meerekent en de tekening van een wrattenzwijn in Zuid-Sulawesi.

Deze laatste observatie, terug te vinden in conclusie acht en negen van de in totaal twaalf conclusies die Den Drijver als epiloog presenteert, lees ik als stellingen bij een proefschrift waarin de promovendus ruimte heeft om academische ernst af te sluiten met humor. Den Drijver paart in dit boek encyclopedische kennis over twee genres aan elkaar: zijn analyse van strips enerzijds en films anderzijds levert een boeiende en inzichtelijke studie op over wat Indische illustratoren onderscheidt van hun collega's. Zijn bespreking van vier generaties Indische tekenaars en hun stijlkenmerken was voor mij persoonlijk veruit het meest boeiend. Strips van witte tekenaars die in Azië afspelen, onder wie grootheden als Hergé en Vandersteen, mogen mij minder interesseren, omdat ze stereotiepe verbeeldingen van Europese hoofdpersonen en de 'Aziatische ander' presenteren; variërend van zogenoemde 'koppensnellers' tot Tarzan als koning van de jungle en Biona de pantervrouw met een chimpansee aan haar zijde die haar zou moeten beschermen (?!).

Javaanse overstraling

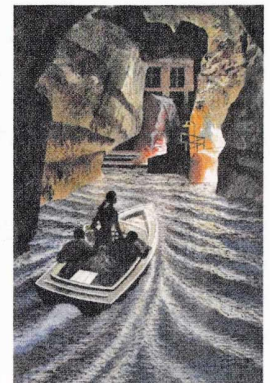
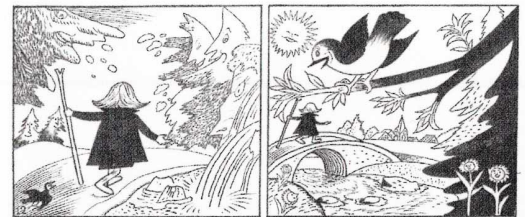
Geef mij maar Drijvers genealogie van Indische illustratoren: beschouwingen over de tekenstijl van grondleggers Eppo Doeve en Thé Tjong-Khing, geboren in Indië, worden gevolgd door die over Ulli Bürer, Peter van Dongen, Paul Teng, Peter Nuyten en de jongste generatie met vooral Indische vrouwen, aangevoerd door Aimée de Jongh. Den Drijver zet uiteen hoe de tekenstijl van Doeve geplaatst kan worden in de traditie van de Indische schilder Jan Toorop. Het is fascinerend hoe de auteur zijn cinematografische kennis kan toepassen in het duiden van Doeves strips, die zich kenmerken door 'felle overbelichting met extreme contrasten en omnipresente zwartpartijen'.

Volgens Den Drijver is deze stijl niet vergelijkbaar met de tekeningen van Nederlandse collega's als Hans G. Kresse en Marten Toonder, die werkten met een aan Rembrandt verwant 'clair-obscur'. Nee, het gaat bij Doeve, Bürer, Tjong-Khing, Teng en De Jongh om het fenomeen 'Javaanse overstraling': illustraties die een magische en soms bovenna-tuurlijke invulling krijgen door het gebruik van *keylight*, *fill-in-light* en *backlight*.

De link tussen Indische Nederlanders en Indonesische wayang (schimmenspel met poppen) als bron van inspiratie voor hun kunst is door velen gemaakt, maar in de beschouwing van filmregisseur Den Drijver vind ik deze overtuigend. Behalve de belichting noemt hij ook het filmisch snijden in het scenario als kenmerk: de mise-en-scène met decoupage van losse shots leidden tot een betoverend 'stream of consciousness'-effect.

Indische zienswijze

Naast stijlkenmerken benoemt de auteur de maatschappelijke context. Den Drijver heeft er oog voor dat Nederland na de oorlog nog niet klaar was voor een Indische zienswijze: pagina's in kleur van Indische illustratoren werden dikwijls door drukkerijen afgekeurd en met een tammere kleurstelling opnieuw ingekleurd om aan de westerse smaak van de lezer te voldoen. Ik vond het schrijnend om te lezen dat illustrator Lucas Abedy onder voortdurende zelfcensuur werkte om aan de vraag van zijn

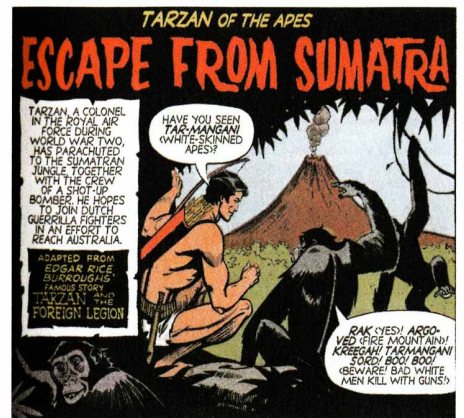
Boven: Met de klok mee van Eppo Doeve *Mannetje Bagatel* (zijn eerste strip uit 1946), een kleurenillustratie met 'backlight' en een illustratie in houtsnedestijl. Doeve was in zijn stijl schatplichtig aan kunstenaar Jan Toorop.

Boven: 'Cinematografisch licht' in *Student Tijlloos: Het spiegeldoolhof* (1962) van Thé Tjong-Khing.

Boven: *De navel van Mata Nasi*: een korte hommage-strip van scenarist Eric Hercules en tekenaar Paul Teng uit een special van het blad *Eppo*, ter ere van *Agent 327* van Martin Lodewijk. De eerste Nederland-Indische superheldin die in 1949 samen met *Agent 327* op een geheime missie naar Nederlands-Indië wordt gestuurd. Met ook een knipoog naar *Mata Hari*, Neerlands bekendste spionne die een paar jaar in Indië verbleef.

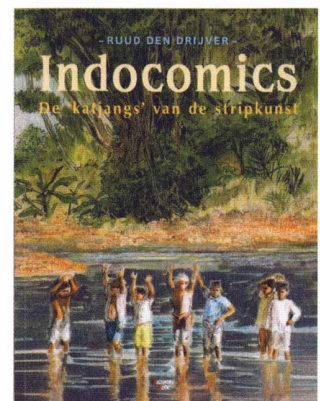
Boven: *Tarzan of the Apes: Escape from Sumatra*, een stripbewerking van een Tarzan-boek van Edgar Rice Burroughs uit 1947 door Gaylord Du Bois (tekst) met hulp van Paul Norris en Dan Spigle (tekeningen) en Mike Royer (inkter). Met als personage de Hollandse Corrie van der Meer die ontvoerd is en later wordt bevrijd door Tarzan.

opdrachtgevers (onder meer stripblad *Donald Duck*) te voldoen.

Den Drijver toont in zijn boek hoe een empathische blik kan leiden tot nabijheid en vertrouwdheid met Indische tekenaars en Indocomics. Gelukkig is hij spaarzaam met geestige woordspelingen als dat er een 'gepeperd temperament' achter Indische stripverhalen schemert en het werk van Indische illustratoren 'sambal en magie in de Lage Landen' introduceerde. Het gebruik van oude termen als 'inlander' (in plaats van Indonesiër) en 'jappenkampen' (in plaats van Japanse kampen) stoorde mij enigszins, maar wordt gecompenseerd door zijn invoelende en kritische houding ten aanzien van zijn tekenaars verder in het boek. Naar mijn idee doet het boek zich met de Amerikaans geïnspireerde titel *Indocomics* eigenlijk te kort. Ikzelf zou het *Indische illustratoren. Een eeuw Indische stripkunst in internationale context* hebben genoemd. Maar ja, ik ben dan ook een historicus. Hoe dan ook, bravo voor Den Drijver! *

Indocomics - De 'katjangs' van de stripkunst

Den Drijver
Baltimore Publications 2022
ISBN 978-90-826-5493-6
Prijs € 19,95
144 pagina's
Kleur (sk)

Drie educatieve Indische strips

Educatieve strips hebben de afgelopen decennia succesvol hun weg gevonden naar het onderwijs. Dat in 2010 het album *De terugkeer* (Ruud van der Rol & Eric Heuvel) over de Tweede Wereldoorlog in Zuidoost-Azië en de Indonesische onafhankelijkheid als Nationaal Geschenk werd aangeboden aan alle

derde klassen van de middelbare school spreekt boekdelen. Stijn Schenk van uitgeverij Real Comics wil strips dan ook inzetten om moeilijke onderwerpen bespreekbaar te maken. Zo bracht hij de afgelopen jaren stripuitgaven uit over gezondheidszorg, identiteit, geweld, seks en relaties. Ook zaten daar

drie educatieve strips bij over Nederlands-Indië en de nasleep daarvan. Die laatste zijn gesubsidieerd door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), gehonoreerd vanuit de Collectieve Erkenning Indisch en Moluks Erfgoed (Cewin).